

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/dodatki-historyczne-do/41299,Operacja-polska-NKWD.html>
27.02.2026, 13:43

Operacja polska NKWD

16.08.2017

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

To było ludobójstwo

Ponad 80 procent aresztowanych skazano na karę śmierci

Dnia 11 sierpnia 2017 roku przypada 80. rocznica wydania rozkazu nr 00485, który zapoczątkował niespotykaną dotychczas w państwie bolszewickim falę terrorku wymierzoną w Polaków zamieszkujących wówczas Związek Sowiecki. Okres Wielkiego Terorku to ciąg operacji prowadzonych najpierw według kryterium społeczno-klasowego, a następnie – narodowościowego. Przerażająca jest nie tylko skala i rozmach zbrodni komunistycznych, ale ich skrupulatne planowanie, metodyczna realizacja i osobiste zaangażowanie sowieckiego dyktatora Józefa Stalina w kierowanie procesem terrorku. Na mocy decyzji Biura Politycznego KC WKP(b) i tzw. rozkazów narodowościowych NKWD przeprowadzono operacje: polską, niemiecką, rumuńską, fińską, łotewską, litewską, estońską i wiele innych.

Wyjątkowa pod każdym względem

Na tle innych operacji narodowościowych Operację Polską NKWD wyróżnia jej modelowy charakter, liczba wykonywanych wyroków śmierci i skala terrorku. Rozkaz nr 00485 z 11 sierpnia 1937 roku stał się wzorcem dla kolejnych rozkazów NKWD i późniejszych operacji narodowościowych. Odrzucono stosowane dotychczas kryteria przynależności klasowej, nawet komunistyczna przeszłość nie miała już żadnego znaczenia, bowiem za działalność „szpiegowską” na rzecz „burżuazyjnej” Polski skazywano na karę śmierci nawet tak prominentnych działaczy komunistycznych polskiego pochodzenia, jak chociażby Tomasz Dąbał.

Operację Polską NKWD cechował też najwyższy odsetek rozstrzelanych – ponad 80 procent aresztowanych skazano na karę śmierci. Zajmuje ona niechlubne pierwsze miejsce wśród innych operacji pod względem liczby ofiar, bezprecedensowej w skali całego państwa. Wedle niepełnych danych, w tym czasie ZSRS zamieszkiwało blisko 600 tys. osób

Na tle innych operacji narodowościowych Operację Polską NKWD wyróżnia jej modelowy charakter, liczba wykonywanych wyroków śmierci i skala terrorku

Stalin i Jezów – zbrodniczy autorzy Operacji Polskiej

narodowości polskiej, z kolei w trakcie Operacji Polskiej NKWD zamordowano co najmniej 111 tys. osób. Co więcej, represje obejmowały też członków rodzin skazanych – ich żony i dzieci w wieku powyżej 15 lat skazywano na łagry, a młodsze miały być przekazywane do domów dziecka.

Podejrzany każdy Polak

Nie wszystkie ofiary Operacji Polskiej NKWD były Polakami. Wśród skazanych na karę śmierci znalazła się spora grupa Białorusinów, Ukraińców, Rosjan, Żydów, a nawet przypadkowi Chińczycy i Koreańczycy. Z kolei Polacy byli wcześniej prześladowani w ramach oczyszczania terenów przygranicznych ZSRS, przemysłu zbrojeniowego i kolei, a następnie w ramach operacji „kulackiej” i „narodowościowych” – polskiej, ale także niemieckiej czy łotewskiej. W przypadku Operacji Polskiej NKWD czynnikiem decydującym o zakwalifikowaniu do grupy podejrzanych, prócz narodowości, były faktyczne bądź najczęściej wymyslane związki z „burżuazyjnym” państwem polskim. A więc chodziło nie tylko o przynależność etniczną, ale i szeroko rozumiane związki z polskością, tym, co na przestrzeni dziejów wyróżniało nas jako Naród: przywiązanie do tradycji narodowej, określonych wartości i wiary. Całkiem uzasadnione jest zatem określenie jej mianem operacji antypolskiej.

I chociaż działania sowieckiego aparatu represyjnego nie miały na celu zniszczenia Polaków za-

mieszkujących Związek Sowiecki w całości, bowiem chodziło o „oczyszczenie” kraju z „piętej kolumny” na wypadek wojny i zastraszenie społeczeństwa, to ze względu na zorganizowany i masowy wymiar zbrodni, wyraźne kryterium etniczne, tzw. Operacja Polska wyczerpuje znamiona zbrodni ludobójstwa.

Tę tragiczne wydarzenia do niedawna nie występowały na kartach podręczników szkolnych i akademickich i praktycznie nie funkcjonowały w pamięci historycznej Polaków. Dlatego naszym obowiązkiem jest przywrócić współczesnym i następnym pokoleniom pamięci o naszych rodakach i przedstawicielach innych narodowości pomordowanych w ramach Operacji Polskiej, których zbrodniczy system komunistyczny usiłował odczłowieczyć poprzez układanie ich w „albumy” i bezimiennie statystyki. Powinniśmy powiedzieć prawdę o przestępczym reżimie komunistycznym, o sowieckiej zbrodni ludobójstwa, jesteśmy winni ofiarom tej zbrodni szacunek i pamięć. ♦

Autor jest historykiem, pracownikiem Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i Biura Badań Historycznych IPN, koordynatorem Centralnego Projektu Badawczego „Polacy w Rosji i Związku Sowieckim”.

DR HAB.
JAN SZUMSKI